

Katarzyna Franczuk
Uniwersytet Wrocławski
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
ORCID [0000-0002-0006-6582](https://orcid.org/0000-0002-0006-6582)

DOI: <https://doi.org/10.34616/23.19.078>

Agnieszka Hłuszij
Uniwersytet Wrocławski
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
ORCID [0000-0002-8273-4942](https://orcid.org/0000-0002-8273-4942)

Zmiana brzmienia art. 100 k.k.w. – przejaw skutecznej walki z problemami współczesnego polskiego systemu penitencyjnego czy krok wstecz na drodze do pełnej realizacji międzynarodowych standardów?

The amendment of the Executive Penal Code in range of article 100 – a display of effective fight with the problems of current polish penitentiary system or step backward on the road to complete implementation of international standards?

Abstract

This article is devoted to challenges which are presented currently to the polish penitentiary system in the scope of methods in deploying prisoners in penitentiaries. In this work authors have considered the validity of the last amendment of Executive Penal Code in range of article 100.

Keywords

prison overcrowding, prisoners' deployment, polish penitentiary system

1. Wprowadzenie

Skuteczność wykonywania kary pozbawienia wolności uwarunkowana jest przez szereg istotnych czynników. Owe składowe procesu skutecznej resocjalizacji przez wiele lat rozważań nad metodami karania były poddawane dyskusjom i próbom ich transformacji w celu dokonywania zmian na lepsze. Niezmienne pozostaje jednak przekonanie

o tym, że nieodłącznym warunkiem zakończonej sukcesem reintegracji społecznej jest odbywanie jej przez więźniów w warunkach pozwalających na realizację podstawowych praw człowieka. W tym kontekście wyłania się palący od lat europejskie systemy penitencjarne problem walki z przeludnieniem zakładów karnych. Zagadnienie to jest bowiem jednym z najczęściej podnoszonych tematów w skargach więźniów do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka¹.

2. Pojęcie przeludnienia

Na potrzeby dalszych rozważań konieczne jest ustalenie, co należy rozumieć pod pojęciem przeludnienia w jednostkach penitencjarnych. Podążając za B. Hołystem, należałoby przyjąć, iż jest to sytuacja, w której liczba osadzonych w więzieniu osób, z wyłączeniem przestrzeni zajętej przez personel i środki rzeczowe, przekracza liczbę miejsc lub łóżek dla więźniów, określoną w statystyce więziennej jako „zdolność obłożenia”². W uproszczonym ujęciu przeludnienie sprowadzać się będzie do zjawiska przekroczenia przez liczbę osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych w skali kraju ogólnej pojemności tych zakładów³. Nie można jednak zapominać o wymiarze jakościowym analizowanego zjawiska, a tym samym o treści art. 110 § 2 k.k.w⁴, stanowiącego, iż powierzchnia przypadająca na skazanego wynosi nie mniej niż 3 m², wprowadzonego do polskiego ustawodawstwa w celu realizacji obowiązku poszanowania nakazu humanitarnego traktowania osób pozbawionych wolności oraz respektowania ich przyrodzonej godności. Sformułowanie owego przepisu miało za zadanie pogodzić wymogi stawiane polskiemu systemowi penitencjarnemu przez standardy międzynarodowe z realnymi możliwościami organizacyjnymi i zasobami finansowymi państwa. Niemniej zauważyć trzeba, że norma 3 m² klasyfikuje się jako jedna z najniższych wśród państw europejskich (Norwegia, Holandia – 10 m²; Włochy – 9 m²; Chorwacja – 8 m²; Niemcy – 7 m²; Hiszpania, Rumunia – 6 m²). Z całą pewnością nie wypełnia ona również zaleceń Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo

¹ O przeludnieniach w więzieniach – raport Rady Europy, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/o-przeludnieniach-w-wiezieniach-raport-rady-europy> [dostęp 12.01.2019].

² B. Hołyst, *Przepelnienie więzień. Aspekty kryminologiczne i penitencjarne*, [w:] B. Hołyst, W. Ambroziak, P. Stępiak, *Więziennictwo. Nowe wyzwania*, Warszawa-Poznań-Kalisz 2001, s. 48.

³ E. Dawidziuk, *Traktowaniu osób pozbawionych wolności we współczesnej Polsce na tle standardów międzynarodowych*, Warszawa 2013, s. 89.

⁴ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 652), dalej k.k.w.

Karaniu⁵, który w ramach wniosków powizytacyjnych w polskich jednostkach penitencjarnych wskazał na konieczność dążenia do osiągnięcia poziomu 4 m² powierzchni celi mieszkalnej na jednego osadzonego w celach wieloosobowych oraz 6 m² w celach jednoosobowych⁶. Mając powyższe na uwadze, zdecydowanie mniej przepełnione nadzieją wydają się być najnowsze statystyki opracowane początkiem 2019 r. przez Służbę Więzienną, zgodnie z którymi zaludnienie ogólne jednostek penitencjarnych wynosi 89,7%, zaś zaludnienie oddziałów mieszkalnych – 90,7%⁷.

3. Miejsce odbywania kary pozbawienia wolności

Abstrahując od nakreślania granic zjawiska przełudnienia, warto dostrzec, jak istotne dla procesu resocjalizacji jest właściwe rozmieszczenie osób osadzonych. Mowa w tym miejscu już nie tylko o warunkach socjalno-bytowych mających charakter podstawowych praw więźnia, składających się na jego status, ale także o przełożeniu tego aspektu na tak ważny element procesu resocjalizacji, jak kontakty ze światem zewnętrznym. Oczywiście wydaje się być bowiem, iż podtrzymywaniu prawidłowych więzi z rodziną sprzyjać będzie odbywanie kary pozbawienia wolności w zakładzie karnym położonym najbliżej miejsca zamieszkania skazanego. Nie sposób w tym miejscu zapomnieć o ukształtowanej standardami międzynarodowymi zasadzie normalizacji, mówiącej o tym, że wykonywanie kary pozbawienia wolności powinno w sposób możliwie najbardziej zbliżony odtwarzać codzienny tryb życia ludzi wolnych. Naśladowanie pozytywnych warunków życia na wolności ma w konsekwencji umożliwić pełną reintegrację społeczną⁸. Wysuwającym się na pierwszy plan argumentem przemawiającym za położeniem nacisku na pielęgnowanie przez skazanych ich kontaktów z najbliższymi jest przeświadczenie o tym, iż dzięki dbaniu o owe relacje wzbudzi się w osadzonym poczucie przynależności do swego środowiska oraz poczucie obowiązku, że powinien i chce do niego wrócić⁹.

⁵ Raporty z wizyt Europejskiego Komitetu do spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu w latach 2013 i 2017, <http://www.coe.int/en/web/cpt/poland> [dostęp 20.03.2019].

⁶ E. Dawidziuk, *op. cit.*, s. 90.

⁷ Informacja o zaludnieniu jednostek penitencjarnych, https://www.sw.gov.pl/strona/statystyka--biezaca?fbclid=IwAR3hTfVFSStnXqcXOFYUGv_bbgKcDXXjQTe4XNq_xkOTxq0m1v72B6wml-E [dostęp 12.01.2019].

⁸ K. Dąbkiewicz, *W sprawie „miejsca” odbywania kary pozbawienia wolności przez skazanego „Probacja”* 2015, nr I, s. 23.

⁹ *Ibidem*, s. 25.

4. Brzmienie art. 100 k.k.w. i jego wpływ na sytuację skazanego

Do czasu wejścia w życie nowelizacji ze stycznia 2012 r.¹⁰ ustawodawca w art. 100 k.k.w. prezentował wymóg, według którego skazany powinien odbywać karę w właściwym zakładzie karnym „położonym najbliżej miejsca zamieszkania”. Przeniesienie skazanego mogło zaś nastąpić wyłącznie z uzasadnionych powodów¹¹. Podkreślić w tym miejscu trzeba, że ujęte w starym brzmieniu art. 100 k.k.w. sformułowanie „właściwy zakład karny” odnosiło się jednoznacznie do doboru jednostek ze względu na rodzaj, typ, system wykonywania kary lub zabezpieczenie zakładu karnego¹². Powyższa zasada znajdowała poparcie w międzynarodowych dokumentach stanowiących źródło standardów postępowania z osadzonymi w zakładach karnych. Są to dla przykładu niezmiennie aktualne zalecenia (reguły 17.1, 17.3, 24) Europejskich Reguł Więziennych z 2006 r.¹³ W urzędowym projekcie uzasadnienia dla wyżej wymienionego dokumentu odnaleźć można zapis wskazujący, że decyzja o umieszczeniu więźnia w danej jednostce penitencjarnej przede wszystkim nie powinna utrudniać podtrzymywania relacji skazanego z rodziną oraz implikować niepotrzebnych uciążliwości dla niego samego oraz jego bliskich. Umożliwienie więźniowi uczestniczenia w procesie decyzyjnym odnośnie do miejsca jego izolacji penitencjarnej wpisuje się w uznaną powszechnie zasadę, by nic, co dotyczy skazanego, nie odbywało się bez jego udziału¹⁴. Z powyższych konstatacji w sposób oczywisty wyłania się także wniosek, iż zapewnienie niewielkiej odległości pomiędzy miejscem osadzenia a miejscem zamieszkania stanowi czynnik niwelujący jedną z elementarnych deprywacji penitencjarnych, a mianowicie utratę kontaktu z bliskimi¹⁵.

Przypatrując się z kolei związkowi pomiędzy odległością dzielącą miejsce osadzenia skazanego z miejscem jego zamieszkania a jakością jego kontaktów ze światem zewnętrznym, spostrzec należy, iż w dużej mierze od czynników obiektywnych zależeć będzie intensywność i częstotliwość przeprowadzanych wizyt w zakładach karnych. Brak środków finansowych na dalekie podróże związane z przemieszczeniem się do zbyt daleko oddalonego zakładu karnego może całkowicie zniechęcić rodzinę skazanego do odbywania wizyt. Poza barierami finansowymi liczyć się trzeba także z innymi ograniczeniami, takimi jak na przykład niemożność uzyskania zwolnień z pracy w celu

¹⁰ Ustawa z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. z 2011 r. Nr 240, poz. 1431.

¹¹ K. Dąbkiewicz, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 506.

¹² K. Dąbkiewicz, *W sprawie...*, s. 28.

¹³ Rekomendacja Rec (2006) 2 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich Europejskie Reguły Więziennicze, <http://www.bip.sw.gov.pl/SiteCollectionDocuments/CZSW/prawaczl/document.pdf>, [dostęp 13.01.2018].

¹⁴ K. Dąbkiewicz, *Kodeks...*, s. 507.

¹⁵ D. Gajdus, B. Gronowska, *Europejskie standardy traktowania więźniów (rekonstrukcja standardów oraz ich znaczenie dla polskiego prawa i polityki penitencjarnej)*. Zarys wykładu, Toruń 1998, s. 79.

całodniowej podróży lub trudności w znoszeniu dalekich podróży przez małe dzieci¹⁶. Tymczasem nie można zapominać, iż to często rodzina stanowi dla więźnia jedyne wsparcie i łącznik ze społeczeństwem i życiem, które toczy się na wolności¹⁷.

Skoro bowiem zaprzeczenie doniosłej roli podtrzymywania kontaktów ze światem zewnętrznym w procesie społecznej reintegracji skazanych okazuje się niemożliwe, pozostaje do rozważenia, jaki sens upatrywał ustawodawca w zmianie brzmienia art. 100 k.k.w. i tym samym rezygnacji z wymogu umieszczenia więźniów we właściwych zakładach karnych możliwie najbliżej ich miejsca zamieszkania. Odpowiedź na to pytanie wymaga uświadomienia sobie, iż nie tylko omawiany przepis odnosi się w k.k.w. do kwestii rozmieszczania skazanych w jednostkach penitencjarnych. Ustawodawca, rezygnując z dotychczasowego brzmienia art. 100 k.k.w., nie podważył jednocześnie znaczenia zasady wyrażonej w art. 165 § 1 k.k.w., w myśl której w okresie do 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub przed wykonaniem kary skazany powinien w miarę możliwości odbywać karę we właściwym zakładzie karnym położonym najbliżej przyszłego miejsca stałego pobytu¹⁸. Aktualny pozostał wymóg, aby skazani sprawujący stałą pieczę nad dziećmi, które przebywają w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, byli w miarę możliwości osadzeni w odpowiednich zakładach karnych, położonych najbliżej miejsca pobytu dzieci (art. 87a § 2 k.k.w.) oraz przepisy odnoszące się do względów bezpieczeństwa i ochrony społeczeństwa w ramach rozmieszczania skazanych w zakładach karnych (art. 82 i art. 88 k.k.w.)¹⁹. Nowelizację ustawodawca utożsamiał z próbą wpłynięcia na bardziej uzasadnione względami przede wszystkim resocjalizacyjnymi podejmowanie decyzji w zakresie rozpatrywania próśb skazanych o zmianę jednostki penitencjarnej. Pozwolić miała ona na ograniczenie liczby transportów, zwłaszcza tych, które nie znajdują uzasadnienia prowadzonymi wobec skazanego oddziaływaniami penitencjarnymi, skrócić okres oczekiwania na przetransportowanie, a ponadto umożliwić niezwłoczne zrealizowanie dyspozycji transportowej skazanych, którzy m.in. ze względu na trudną sytuację rodzinną (np. w przypadku ciężkiej choroby członka rodziny) wymagają pilnego przetransportowania²⁰. Za główną przyczynę wskazanych zmian oraz ograniczenia prawo do odbywania kary w jednostce położonej w miarę możliwości najbliżej miejsca zamieszkania, która nie została ujęta w uzasadnieniu projektu ustawy, podaje się natomiast przeludnienie zakładów karnych²¹.

¹⁶ K. Dąbkiewicz, *Kodeks...*, s. 509.

¹⁷ A. Rzepliński, *Rodziny więźniów długoterminowych*, Wrocław 1981, s. 13 i n.

¹⁸ K. Postulski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 571.

¹⁹ *Ibidem*, s. 573.

²⁰ Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw, druk nr 3961, s. 20.

²¹ S. Lelental, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, s. 437.

5. Krytyka nowelizacji art. 100 k.k.w.

Zmiana w powyższym zakresie poddana została w piśmiennictwie szerokiej krytyce. Dokonana nowelizacja nie wprowadziła żadnych nowych instrumentów prawnych, które mogłyby być pomocne w realizacji wskazanych w projekcie ustawy celów²². Z treści uzasadnienia wynika, iż decyzje transportowe nie zawsze były racjonalne i uzasadnione. Powodów tych nie można jednak uznać za wystarczające dla nowelizacji o takim kształcie²³. Wydaje się także, iż oszczędności związane z ograniczeniem transportów można by osiągnąć w inny sposób, bez potrzeby nowelizacji przepisów k.k.w. Omawiana zmiana stworzyła po stronie administracji penitencjarnej większe pole manewru, uelastyczniając proces kierowania skazanych do jednostek penitencjarnych²⁴. W piśmiennictwie podnosi się, iż obecny kształt omawianego przepisu pozwala na wykonywanie kary pozbawienia wolności w jakimkolwiek zakładzie w odpowiednim ze względu na typ, rodzaj, system odbywania kary oraz zabezpieczenie, znajdującym się nawet w znacznej odległości od miejsca zamieszkania skazanego oraz miejsca zamieszkania jego bliskich²⁵, co budzi uzasadnione wątpliwości. Taka interpretacja przekreślać może bowiem w praktyce realizację zaleceń zawartych w art. 67 § 3, art. 102 pkt 2 czy też art. 105 § 1 k.k.w., czyniąc je jedynie pustymi deklaracjami²⁶.

Zdaniem natomiast Krzysztofa Dąbkiewicza trzeba przyjąć, że w świetle obowiązujących przepisów zachowuje swoją aktualność zasada, zgodnie z którą skazany powinien odbywać karę w miarę możliwości najbliższej jego miejsca zamieszkania. Powyższe wywieść można choćby z art. 67 k.k.w. określającego cel wykonywania kary pozbawienia wolności, jakim jest wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądanych postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa, czemu sprzyjać ma podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym (art. 67 § 3 k.k.w.). Powyższe związane jest z obowiązkiem administracji penitencjarnej podjęcia działań, umożliwiających skazanemu utrzymywanie więzi z członkami rodzin i innymi osobami bliskimi w ramach m.in. widzeń²⁷. Jak podkreśla K. Dąbkiewicz, akceptacja poglądu, iż aktualnie obowiązujący art. 100

²² K. Dąbkiewicz, *Kodeks...*, s. 511.

²³ S. Lelental, *op. cit.*, s. 437.

²⁴ T. Kalisz, *Decyzja klasyfikacyjna. Charakter prawny oraz tryby kontroli i weryfikacji*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2015, t. XXXVI, s. 72.

²⁵ K. Dąbkiewicz, *Kodeks...*, s. 511.

²⁶ L. Bogunia, A. Kwieciński, *Kierowanie skazanych do właściwych zakładów karnych, uwagi na tle zmian w zakresie regulacji prawnej klasyfikacji penitencjarnej*, [w:] A. Rzepliński, M. Nielączna (red.), *Pozbawienie wolności. Funkcje i koszty. Księga jubileuszowa ku czci Prof. T. Szymanowskiego* Warszawa 2013, s. 694.

²⁷ K. Dąbkiewicz, *W sprawie...*, s. 30.

k.k.w. oraz pozostałe przepisy k.k.w. nie wymagają, aby skazany odbywał karę we właściwym zakładzie karnym położonym w miarę możliwości najbliższej jego miejsca zamieszkania, stanowiłaby aprobatę dla praktyki prowadzącej do zerwania więzi rodzinnych i środowiskowych²⁸.

Poza omawianą zmianą art. 100 k.k.w. uległ także modyfikacji w zakresie powodów uzasadniających przeniesienie skazanego do innego zakładu karnego. Obecnie § 1 pkt 1-8 komentowanego artykułu przykładowo wylicza szczególne okoliczności, w jakich może nastąpić przeniesienie skazanego do innego właściwego zakładu karnego. Jedną z nich są ważne względy rodzinne, do których w doktrynie zalicza się m.in. potrzebę utrzymywania ścisłych kontaktów z rodziną, fakt zamieszkiwania dzieci skazanego w znacznej odległości od miejsca osadzenia, a także podeszły wiek rodziców skazanego, którzy takiej odległości nie są w stanie pokonać²⁹. Zatem potrzeba utrzymywania ścisłych kontaktów z rodziną jest brana pod uwagę dopiero przy przeniesieniu do innego właściwego zakładu karnego (art. 100 § 1 pkt 6 k.k.w.). Trzeba jednak mieć świadomość, iż są to kryteria wąsko zakreślone i ocenne. Odwrócenie uprzednio panującej reguły w ten sposób, że skazanego można obecnie umieścić w dowolnej terytorialnie jednostce, a dopiero po wykazaniu spełnienia przesłanki „ważnych względów rodzinnych” przetransportować w okolice pobytu bliskich mu osób jest niedopuszczalne w świetle art. 67 § 3 k.k.w., art. 102 pkt 2 k.k.w. czy też art. 105 § 1 k.k.w.³⁰.

6. Miejsce odbywania kary pozbawienia wolności w aspekcie prawa międzynarodowego

Kontaktowanie się z osobami bliskimi niewątpliwie trwale związane jest z prawem do poszanowania życia prywatnego więźnia, którego to prawo przez sam fakt pozbawienia wolności nie zostało mu przecież odebrane³¹. Prawo to zagwarantowane jest w licznych aktach prawa międzynarodowego, w tym w art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności³². Już w raporcie Europejskiej Komisji Praw Człowieka w sprawie *Hendriks przeciwko Holandii* z 8 marca 1982 r. podnoszono, iż osadzenie w jednostce penitencjarnej oddalonej od domu rodzinnego więźnia w takim stopniu, że utrudnia

²⁸ *Ibidem*, s. 36.

²⁹ J. Lachowski, *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 465-466.

³⁰ L. Bogunia, A. Kwieciński, *op. cit.*, s. 695.

³¹ K. Dąbkiewicz, *W sprawie...*, s. 24.

³² Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284), dalej EKPC.

jego kontakty z rodziną, może zostać uznane za nieusprawiedliwioną ingerencję w prawa określone art. 8 EKPC³³.

Warto w tym miejscu przytoczyć wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej ETPCz), jaki zapadł w sprawie *Polyakova i inni przeciwko Rosji*³⁴. Skargi, w sprawie których wydano powyższy wyrok, dotyczyły osadzenia więźniów w odległości kilku tysięcy kilometrów od ich rodzin. Skarżący zarzucali, że decyzje o umieszczeniu więźniów w odległych zakładach karnych oraz następnie niezdolność do uzyskania zgody na przeniesienie naruszyły ich prawo do poszanowania życia rodzinnego z art. 8 EKPC. ETPCz jednomyślnie stwierdził naruszenie owego przepisu w stosunku do każdego ze skarżących, uznając, iż odległość pomiędzy zakładami karnymi a domami rodzinnymi osadzonych była tak duża, że stanowiła istotną przeszkodę. Jakość standardów prawnych wymaga, aby prawo krajowe przyznawało ochronę przeciwko arbitralności w wykonywaniu władzy dyskrecyjnej pozostawionej władzy wykonawczej. Rosyjskie prawo nie zawierało żadnych wymogów zobowiązujących władze penitencjarne do rozważenia możliwego wpływu geograficznego miejsca osadzenia na życie rodzinne więźniów oraz ich bliskich. W opinii RPO powyższy wyrok może mieć istotne znaczenie dla Polski i w związku ze standardami wynikającymi z przywołanego orzeczenia należałoby rozważyć możliwość przywrócenia regulacji zobowiązujących władze penitencjarne do uwzględnienia przy wyborze właściwego zakładu karnego (a nie dopiero przy rozpatrywaniu wniosku o przeniesienie) możliwego wpływu geograficznego miejsca osadzenia na życie rodzinne więźniów oraz ich bliskich³⁵.

Z kolei w sprawie Łukaszewicz przeciwko Polsce³⁶ ETPCz przyznał, iż umieszczenie osoby, która została skazana na karę pozbawienia wolności, w konkretnym zakładzie karnym może potencjalnie zrodzić kwestię naruszenia art. 8 EKPC, jeżeli wpływ takiego umieszczenia na życie prywatne i rodzinne skarżącego wychodzi poza „normalne” trudności wpisane w koncepcję pozbawienia wolności. W omawianej sprawie skarżący zarzucał, iż nie uwzględniono jego wniosku o przeniesienie do jednostki znajdującej się najbliżej miejsca zamieszkania jego bliskich. Głównym powodem odmowy był

³³ *Standardy orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach dotyczących osób pozbawionych wolności*, <https://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/europejski-trybunal-praw-czlowieka/opracowania-i-analazy-standardy-w-zakresie-ochrony-praw-czlowieka/download,1563,8.html> [dostęp 17.01.2019].

³⁴ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 7 marca 2017 r. w sprawie *Polyakov i inni przeciwko Rosji*, skargi nr 35090/09, 35845/11, 45694/13 i 59747/14.

³⁵ ETPCz: *Osadzenie więźniów tysiące kilometrów od ich bliskich naruszyło prawo do poszanowania ich życia rodzinnego*, <https://www.rpo.gov.pl/pl/content/etpcz-osadzenie-wi%C4%99%C5%BAni%C3%B3w-tysi%C4%85ce-kilometr%C3%B3w-od-ich-bliskich-naruszy%C5%82o-prawo-do-poszanowania-ich> [dostęp 17.01.2019].

³⁶ Decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 31 maja 2016 r. w sprawie *Łukaszewicz przeciwko Polsce*, skarga nr 32447/10.

wysoki wskaźnik zaludnienia jednostki, do której chciał się przenieść skarżący (wahał się on od 97% do 100%). ETPCz stwierdzał wcześniej, iż przez wiele lat, od 2000 r. do 2008 r., nadmierne zatłoczenie polskich zakładów karnych i aresztów śledczych stanowiło przejaw problemu strukturalnego stanowiącego praktykę niezgodną z EKPC. Wobec powyższego władze polskie podjęły wysiłki celem rozwiązania problemu nadmiernego zatłoczenia w zakładach karnych. ETPCz stwierdził zatem, iż uzasadnienie przez organy władzy odmów przeniesienia skarżącego było rozsądne wobec wysokiego wskaźnika zaludnienia jednostki, do której przenieść chciał się skarżący, w celu uniknięcia przekroczenia ogólnej pojemności tego zakładu. Nadto wskazał na szeroki margines uznania przysługujący władzom krajowym w takich sprawach³⁷.

7. Praktyka orzecznicza w Polsce

Na szczeblu krajowym skazani również częstokroć domagają się zadośćuczynienia w związku z umieszczeniem ich w znacznej odległości od miejsca zamieszkania ich bliskich oraz tym samym brakiem możliwości utrzymywaniu kontaktów z rodziną. Sąd Okręgowy w Słupsku wskazał, iż wśród kryteriów umożliwiających ewentualne przenieśnięcie osadzonych z art. 100 k.k.w. nie ma takiego kryterium jak umiejscowienie jednostki penitencjarnej jak najbliżej miejsca zamieszkania osób bliskich dla więźnia³⁸. Natomiast Sąd Okręgowy w Olsztynie³⁹ podkreślił, iż żaden z przepisów obowiązującego prawa, w tym prawa międzynarodowego, nie gwarantuje skazanym odbywania kary pozbawienia wolności w miejscowości położonej najbliżej miejsca zamieszkania ani nie nakazuje bezwzględnego spełniania żądań skazanego co do przeniesienia go do jednostki w innym miejscu zamieszkania. Ponadto trudności istniejące obiektywnie, wynikające z braku miejsc w zakładach, do których chciał trafić skazany, stanowią uzasadniony powód nieuwzględnienia wniosku o przeniesienie. Z kolei Sąd Apelacyjny w Warszawie, rozpatrując, czy doszło do naruszenia dóbr osobistych osadzonego, który był wielokrotnie przenoszony i przebywał w jednostkach odległych od jego miejsca zamieszkania, wskazał, iż w dobie obecnej komunikacji różnice o 100-150 km więcej, jeżeli chodzi o jednostki położone na północy czy na południu Polski, nie są tak znacznymi, by utrudniały w sposób poważny czy wręcz uniemożliwiały podróż osób, które łączą bliskie więzi ze skazanym i rzeczywiście pragną odwiedzić osobę bliską w zakładzie karnym⁴⁰.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Wyrok Sądu Okręgowego w Słupsku z dnia 18 grudnia 2015 r., I C 257/14, LEX nr 1957167.

³⁹ Wyrok Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 27 listopada 2017 r., I C 411/17, LEX nr 2425789.

⁴⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 9 sierpnia 2016 r., VI ACa 417/15, LEX nr 2149588.

8. Podsumowanie

Analiza przykładowej praktyki orzeczniczej pozwala na wysunięcie wniosku, iż omawiana nowelizacja art. 100 k.k.w. sprzyja umieszczaniu skazanych w jednostkach znacznie oddalonych od miejsca zamieszkania ich bliskich, natomiast wysoki poziom zaludnienia zakładów wskazywany jest jako uzasadniony powód takiego stanu rzeczy. Wskazanie właściwej miejscowo jednostki penitencjarnej z uwagi na nowelizację uznawane jest obecnie za problematyczne. Pomimo niekorzystnej nowelizacji w praktyce nadal powinno się dążyć do próby utrzymania zasady osadzania skazanych w jednostkach położonych jak najbliżej miejsca ich zamieszkania. Natomiast wszelkie odstępstwa od wskazanej zasady powinny być odpowiednio uzasadnione, mieścić się w ramach okoliczności z art. 100 k.k.w., a argumentacja powinna być w sposób klarowny przedstawiona skazanemu⁴¹. Nadrzędny cel powinien stanowić jednak powrót do poprzedniego rozwiązania. Zdawać sobie należy bowiem sprawę, iż było ono wyrazem pewnego kompromisu, który wynikał z użycia ocennego sformułowania „w miarę możliwości” w odniesieniu do odległości zakładu karnego od miejsca zamieszkania skazanego.

⁴¹ T. Kalisz, *op. cit.*, s. 72.